

Rychetská, Magdaléna

Harmonický vztah, nebo snaha o přežití?

In: Rychetská, Magdaléna. *Bouřlivý příběh : postavení katolíků v Čínské lidové republice*. Vydání první Brno: Masarykova univerzita, 2023, pp. 99-107

ISBN 978-80-280-0166-7; ISBN 978-80-280-0167-4 (online ; pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.78445>

Access Date: 25. 06. 2024

Version: 20230720

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

6 HARMONICKÝ VZTAH, NEBO SNAHA O PŘEŽITÍ?

V roce 2016 prezident Xi Jinping 习近平 trval na tom, že v nové éře je důležité, aby náboženské skupiny v Číně přijaly socialismus a podřídily se programu politické sinizace (*zhongguohua* 中国化).¹ Zdůraznil také odpovědnost strany za řízení náboženství v Číně. Věřící občané musí podporovat a milovat zemi a až následně své náboženství (*aiguo aijiao* 爱国爱教), musí prosazovat vedoucí úlohu KS Číny a cestu socialismu.² Náboženské skupiny se mají politicky sinizovat.

Tento trend k prosazování čínských rysů v náboženství je patrný z článků publikovaných oficiální skupinou pro náboženství v ČLR na Wechat. V květnu a červnu 2018 například skupina *Weixin zongjiao* 微信宗教 na on-line platformě Wechat publikovala 57 článků a z toho 35 pojednávalo o náboženství a čínské kultuře nebo čínských „rysech“, což znamená, že na toto téma byla více než polovina článků.³ Fakt, že oficiální skupina pro náboženství na Wechat propaguje politiku státu, by neměl být překvapivý: už jen z pouhého objemu článků publikovaných na toto téma můžeme dospět k závěru, že tato konkrétní politika je pro stranu ústřední.

Prosazování spolupráce s vládou je společnou strategií mnohých náboženských skupin v totalitním režimu. Jak vysvětluje Karrie Koesel:

Ačkoli oba aktéři [náboženská skupina a totalitní režim] mají rozhodně rozdílné zájmy a cíle, povaha jejich vztahů může být spolupracující, protože každá strana má schopnost

1 Zhang, Qiaosu. 2016. Xi Jinping: Quanmian tigao xin xingshi xia zongjiao gongzuo shuiping 习近平:全面提高新形势下宗教工作水平 [Xi Jinping: Potřeba zlepšit úroveň náboženské práce]. *Xinhuanet* [on-line]. [cit. 2019-05-01]. Dostupné z: <http://www.xinhuanet.com/politics/2016-04/23/c_1118716540>.

2 Cox, Freedom of Religion in China..., 396.

3 *Weixin zongjiao* 微信宗教, Wechat, duben a květen 2018.

6 Harmonický vztah, nebo snaha o přežití?

nabídnout zdroje požadované druhou stranou a prostřednictvím spolupráce může maximalizovat své vlastní zájmy.⁴

Otevřená církev tuto strategii již používá a papež František prosazuje totéž pro podzemní církev. Je však sporné, zda by taková podřízenost skutečně vedla k vzájemné spolupráci, protože vláda spíš důsledně kontroluje a utlačuje náboženský život v Číně. Tento útlak každým rokem sílí.

Od roku 2018 se navíc politická sinizace stala oficiálně součástí katolického dogmatu pro VSČK. Sdružení zveřejnilo dokument s názvem *Pětiletý plán dalšího postupu katolické církve ve směru sinizace v naší zemi (2018–2022)* (*Tuijin woguo tianzhujiao jianchi zhongguohua fangxiang wu nian gongzuo guihua* 推进我国天主教坚持中国化方向五年工作规划). Podle plánu by se katolická teologie, dogmata a praxe měly posunout směrem k politické sinizaci. Do katolického učení by měly být začleněny základní socialistické hodnoty:

Vycházení z myšlenek socialismu s čínskými rysy v nové éře Xi Jinpinga, zejména z ducha jeho projevu o dodržování směru sinizace náboženství v naší zemi, vedeného základními hodnotami socialismu, podle směru a cesty sinizace, které jasně určil 9. národní kongres čínského katolického představenstva.

Je třeba, aby se v církvi zvýšilo vnímání a uznání sinizace katolicismu a tím se posunulo vpřed vzájemné přizpůsobování katolické církve a socialistické společnosti. Duchovní a laičtí katolíci musí být vedeni k uplatňování základních hodnot socialismu a také k posilování vlastní základny, aby mohli prosazovat evangelizační a pastorační činnost.

Milovat vlast a podřízovat se státnímu režimu je odpovědností a povinností každého křesťana. Základními politickými požadavky jsou přijetí vedení Komunistické strany Číny, podpora socialistického systému a ochrana ústavních a zákonných orgánů.⁵

Plán prosazuje oficiální podporu KS Číny a integruje loajalitu ke státu do katolické víry.

Tendence k hledání souladu mezi katolickou vírou a čínskou tradicí jsou v oficiální katolické církvi očividné. Ačkoli může být v některých ohledech součástí inkulturace, v současné Číně se často setkáváme se snahou o politickou sinizaci. Například propojení křesťanské myšlenky úcty ke starším lidem (*zunlao* 尊老) s čínskou tradicí synovské oddanosti (*xiao* 孝) není nic nového. Bylo součástí in-

4 Koesel, *Religion and Authoritarianism...*, 16.

5 Překlad dostupný ve Sinicization of China Church: The Plan in Full. 2018. *UCA News* [on-line]. [cit. 2021-10-15]. Dostupné z: <<https://www.ucanews.com/news/sinicization-of-china-church-the-plan-in-full/82931>>.

kulturačních snah katolické misie v Číně po mnoho let, přičemž v ČLR jsou tyto snahy patrné i dnes.

Tento úvod je jasným příkladem toho, kdy se čínská katolická komunita snaží o inkulturaci – o propojení vlastní víry s lokální tradicí. Tato snaha je neproblematická, neboť idey se skutečně nacházejí jak v katolické víře, tak v čínské kultuře. Takovéto míšení místních tradic s křesťanskými hodnotami bylo v katolické misii přítomno již za misie Matea Ricciho. VSČK se však snaží propojit s katolickou vírou i jiné, mnohem problematictější myšlenky převzaté ze socialistické ideologie KS Číny. V případě politické sinizace se totiž do katolické víry přimíchávají politické koncepty, které mají za cíl podpořit komunistickou vládu. Pro ilustraci, bývalý šanghajský biskup Alois Jin Luxian 金鲁贤 (1916–2013), který po věznění za Kulturní revoluce vstoupil do VSČK, hlásal ideu, že osamostatnění čínských katolíků od Vatikánu je také druhem inkulturace.⁶ Podobné snažení vidíme i v současnosti. Například v článcích publikovaných v časopise *Čínská katolická církev* (*Zhongguo tianzhujiao* 中国天主教). Časopis je čínským periodikem vydávaným VSČK a autoři článků a zpráv jsou většinou kněží a vysocí představitelé otevřené katolické církve. Například v roce 2018 a 2019 řada článků v časopise zmiňovala program politické sinizace (*zhongguohua* 中国化) katolické církve, ale žádný se nezabýval sino-vatikánskými vztahy ani papežem Františkem. To je poměrně překvapivé, protože rok 2018 byl rokem, kdy došlo k podpisu provizorní dohody mezi Svätým stolcem a ČLR. Obsah těchto článků evidentně odráží oficiální program VSČK, který je naopak odrazem oficiální státní propagandy.

Ačkoli je VSČK státní institucí, a řídí se tedy pokyny z Pekingu, řada členů církve jej podporuje, aby nebyli vnímáni jako protičínští nebo prozahraniční. Církev se snaží vytvořit obraz vlastenecké katolické komunity, která přispívá k harmonické čínské společnosti, aby propagovala tuto údajnou harmonii mezi socialismem a katolictvím. Jedním z příkladů je spojování papeže Františka se socialistickými hodnotami – vyzdvihování jeho teologie učení o sociální spravedlnosti.⁷ Někteří věřící dokonce přímo spojují papeže Františka se socialistickými hodnotami tím, že zdůrazňují jeho podporu znevýhodněných lidí. Jeden z dotazovaných katolíků dokonce uvedl, že papež je komunist.⁸ Dalším příkladem je to, že vlastenectví je vysvětlováno jako křesťanská hodnota. Jeden kněz popsal potřebu milovat svoji vlast (*aiguo* 爱国) jako spojenou s láskou k jiným občanům a jiným lidem obecně, což

6 Biskup Jin byl však (podobně jako mnozí další členové VSČK) pragmatikem. Uvědomoval si, že zapojení do VSČK a následování režimu pomůže zachovat katolickou víru v zemi. Jeho život a působení je přehledně zpracováno v Zhu, Rachel X.-H. 2020. Bishop Jin Luxian and the Chinese Catholic Patriotic Association of Shanghai. In Chu, Cindy Y.-Y. a Mariani, Paul P. (eds.). *People, Communities, and the Catholic Church in China*. Singapur: Palgrave Macmillian, 45–59.

7 Rozhovor s čínským věřícím, květen 2019.

8 *Na ge shenfu shi gongchandangren* 那个神父是共产党人! Rozhovor s členem katolické církve, duben 2018.

6 Harmonický vztah, nebo snaha o přežití?

následně přirovnal k základnímu přikázání křesťanství „milovat jeden druhého“.⁹ Kněz Li Zhiyi 李志义 vyjádřil přesvědčení, že biblické Desatero a základní socialistické hodnoty jsou totéž.¹⁰ Vyzdvihl základní křesťanský zákon lásky k bližnímu a dále ho aplikoval na lásku k národu, vlasti a státu. Tento argument není mezi představiteli VSČK ojedinělý. Právě naopak, vůdci katolických a protestantských vlasteneckých sdružení se snaží nalézt v Bibli schválení komunistického vedení. Často vykládají různé verše jako Boží příkaz k následování komunistické strany.¹¹ Obdobně také místní kněží působící ve státem povolených kostelech často opakují tyto argumenty. Zdůrazňují, že to, že se řídíte oficiálními zákony a nařízeními, je nezbytnou součástí toho, že jste dobrým křesťanem, a vlastně důležitou součástí katolického dogmatu. Jeden kněz například během rozhovoru vysvětlil, že je povinností katolíků dodržovat pravidla – a tedy následovat KS Číny, protože

jako věřící se musíme řídit našimi náboženskými zákony, ale ve společnosti se rozhodně musíme řídit zákony společnosti. V opačném případě bychom mohli dokonce někomu ublížit. Za to bychom museli stanout před Božím soudem, [protože] jako katolíci bychom měli být k druhým dobří.¹²

Při řadě příležitostí kněží citovali Markovo evangelium 12,17: „Dejte císaři, co je císařovo, a Bohu, co je Boží.“ Na základě tohoto verše vysvětlují, že by skutečně měli podporovat vládu a její politiku – i když ta je často nespravedlivá a represivní – a oni jsou si toho vědomi.

Navíc také papež František apeloval na čínské katolíky (z podzemní i otevřené církve), aby se podřídili straně:

Budte dobrými občany, milujícími svoji vlast a sloužícími své zemi poctivě a s pílí, podle svých nejlepších schopností.¹³

Znění je vlastně obdobné jako požadavek vlády vůči věřícím občanům, aby podporovali a milovali svoji vlast. Jak jsme již zmínili, v tomto apelu na vlastenectví spatřují někteří badatelé také nevysslovený apel na podporu čínské komunistické strany (*aidang* 爱党).¹⁴ Papež de facto prosazuje poslušnost čínských katolíků vůči komunistickému režimu.

9 Rozhovor s katolickým knězem, květen 2018.

10 *Zai tianzhu jiaotu de xinyang shenhuo zhong*, „Tianzhu shijie“ he shehui zhuyi hexin jiaguan yiyang 在天主教徒的信仰生活中·“天主十诫”和社会主义核心价值观一样. Viz Li, *Tianzhujiao xinyang*..., 18.

11 Vermander, *Sinicizing Religions*..., 8.

12 Rozhovor s katolickým knězem, duben 2018.

13 Message of His Holiness Pope Francis to the Catholics of China...

14 Vala, *Protestant Reaction to the Nationalism Agenda*..., 64.

Další ilustrace toho, jak zástupci VSČK přímo podporují oficiální státní ideologii, je novějšího data. Dne 22. září 2020 *UCA News*, zpravodajský portál zabývající se situací katolíků v Asii, informoval o nové školní učebnici, kterou vydala vládní univerzita. V jedné části učebnice se údajně zmiňuje příběh z Bible, který je ovšem silně pozměněný. Příběh vychází z Jana 7,53–8,11 o Ježíši a cizoložnici. V původním příběhu přivedou farizejové k Ježíšovi ženu přistiženou při nevěře. Chtějí ji ukamenovat, protože to byl typický trest podle Mojžíšova zákona. Ale Ježíš praví: „Kdo z vás je bez hříchu, ať po ní hodí první kamenem.“¹⁵ Následně ji propustí. Podle nové čínské učebnice však Ježíš Kristus naopak na konci příběhu ženu ukamenuje. Během popravky Ježíš podle učebnice řekne:

Také já jsem hříšný. Ale kdyby zákon mohli vykonávat pouze muži bez chyby, byl by zákon mrtev.¹⁶

Ačkoli v oficiálně povolených kostelech se ozývá řada hlasů, které vydání kritizují, několik představitelů VSČK příběh používá, aby vyhověli vládě.

Od místních farností a menších kostelů spadajících pod VSČK se víceméně vyžaduje spolupráce s VSČK a vládou. Nicméně řada kněží není s vývojem situace spokojená. Často cítí znepokojení nad kolaborací s represivním režimem.¹⁷ Mají však jiné důvody ke spolupráci než oficiální představitelé VSČK. Tato spolupráce by totiž mohla pomoci farnosti uchovat si alespoň některé z výhod, které plynou z jejich statutu vládou uznané náboženské skupiny. Kněží spravující lokální farnosti mají největší obavy o přežití farnosti, a právě proto spolupracují s režimem. Jifeng Liu a Chris White správně poznamenali, že

představitelé církve v současné Číně jsou strategičtí při posilování interakcí s místní státní mocí, protože jde o způsob, jak vytvořit větší prostor pro náboženské aktivity.¹⁸

Odmítají představu, že místní kněží jsou jednoduše loutkami komunistické strany. Namísto toho místní kněží často zvažují své možnosti a příležitosti a volí tu nejlepší taktiku pro zachování své činnosti a poslání. Spojení se státem může někdy vést k mírnější kontrole. Zdá se, že je pro ně výhodnější, když své aktivity vykonávají diskrétně, místo aby se bouřili proti vládě a dočkali se kvůli tomu úplného zákazu. Aby ilustroval tuto pozici, jeden dotazovaný kněz okomentoval, proč se řídí požadavky státu, jednoduše slovy:

15 Jan 8,7.

16 Chinese Catholics Angry over Book Claiming Jesus Killed Sinner. 2020. *UCA News* [on-line]. [cit. 2021-10-25]. Dostupné z: <<https://www.ucanews.com/news/chinese-catholics-angry-over-book-claiming-jesus-killed-sinner/89619>>.

17 Charbonnier, *The Catholic Church in China...*, 311.

18 Liu a White, *Old Pastor and Local Bureaucrats...*, 564.

6 Harmonický vztah, nebo snaha o přežití?

V Číně je to tak. Nic s tím nenaděláme. Církev musí následovat vedoucí úlohu komunistické strany.¹⁹

Je to koneckonců vláda, kdo může zajistit zdroje potřebné pro normální fungování farnosti. Někteří dokonce považují spolupráci s místními úředníky za evangelizační příležitost. Doufají, že tento druh partnerství by mohl úředníky vzdělávat, a dokonce vést k jejich obrácení na víru.²⁰

Zdá se, že jednou z možností, jak může církev pokračovat ve své práci bez výraznějších překážek, je udržovat „neoficiální“ vztahy s místními orgány. Udržování dobrých neoficiálních vztahů (*guanxi* 关系) s místními úřady považují někteří místní církevní představitelé za způsob, jak mohou pokračovat ve své práci bez vměšování státu.²¹ Někdy to lze dokonce považovat za strategii přežití. Během průzkumu někteří kněží a řeholnice zmínili dobré vztahy s úřady jako jakýsi stěžejní bod své práce. Pro ilustraci si uveďme svědectví jedné řeholnice:

Strana se může rozhodnout, že zavře kostel. Ale v této oblasti máme s úřady dobré vztahy, proto můžeme svobodně řídit náš kostel a oni nás nezavřou.²²

Evidentně si je dobře vědoma problémů, které v dnešní Číně zažívají mnozí katolíci. Ale odhalila, že situace v kostele, kde pracuje, je jiná, protože udržují *guanxi* s místními úředníky. Proto se kněží během mší vyhýbají citlivým tématům a politice a místo toho se zaměřují výhradně na každodenní otázky a mravní problémy věřících. Raději podrobují svá kázání autocenzuře, než aby narušili status quo. Některé prominentnější katolické kostely mohou využívat vazby s místními úředníky, kteří by mohli „přimhouřit oko“ nad některými aktivitami. V autoritářských režimech je neoficiální spolupráce mezi církevními institucemi a místní samosprávou častá.²³

Hlavním cílem katolických duchovních v otevřené církvi je chránit zájmy svých farností. Vláda rozhoduje o tom, zda daná náboženská aktivita získá právní status. Právě proto katolické duchovenstvo opakovaně hlásalo potřebu udržovat dobré vztahy s místní vládou. Udržování těchto vztahů může být skutečně vnímáno jako otázka přežití. Pokud jsou vztahy dobré, může být spolupráce vzájemně přínosná – vládní představitelé mohou „přimhouřit oko“ nad některými aktivitami církve a církev jim naopak neklade žádný odpor.²⁴ Abychom uvedli příklad takové spolupráce: ve farnostech navštívených v letech 2018 a 2019 do kostela pravidelně

19 Rozhovor s katolickým knězem, červen 2019.

20 Liu a White, *Old Pastor and Local Bureaucrats...*, 582.

21 Goossaert a Palmer, *The Religious Question...*, 319.

22 Rozhovor s řeholnicí, květen 2019.

23 Koesel, *Religion and Authoritarianism...*, 160.

24 Více informací viz Goossaert a Palmer, *The Religious Question...*

chodily děti, i když KS Číny nepodporuje účast dětí na náboženských aktivitách. Toto chování místní vláda nepotlačovala. Jiným příkladem je pouť na horu She-shan 佘山, která se koná každoročně v květnu. Oficiálně se mohou této pouti zúčastnit pouze katolíci ze Šanghaje; byly na ní však stovky věřících z různých částí Číny. Autobusové zájezdy na poutě organizují dokonce místní náboženské úřady na různých místech. Při organizování těchto akcí navíc pomáhají policisté i dobrovolníci z KS Číny – a ti dobře znají skutečný původ účastníků. Dobrovolníci a státní složky mají zajisté také úkol pečlivě kontrolovat, co se na dané pouti děje.²⁵ Nakonec ale vláda často pouť toleruje, pokud na ní nikdo explicitně nevystupuje proti vládní politice.²⁶

Vláda může upřednostnit vzájemnou spolupráci, i když nevyrovnanou, protože náboženské skupiny mohou státu nabídnout ideologickou podporu. Křesťanské církve, které následují vedení KS Číny, by se mohly považovat za promotéry státní propagandy. Můžeme to sledovat v současném programu VSČK, který spojuje socialistické hodnoty s křesťanským dogmatem.

Než aby vytvářela jakoukoli opozici, rozhodla se oficiální katolická církev v Číně dále dodržovat direktivy státu. Vůdcové VSČK často podporují oficiální politiku KS Číny a snaží se propojit hlavní socialistické hodnoty s křesťanským dogmatem. Tímto způsobem propojují své pokračující snahy o lokalizaci křesťanské víry s vládními požadavky politické sinizace. Kromě toho oficiální vedení církvi ve VSČK zavedlo vysoký stupeň indoktrinace prostřednictvím povinného vlasteneckého vzdělávacího programu v teologických seminářích. Cílem tohoto programu je formovat duchovní, kteří dokončí své vzdělávání, jako loajální podřízené KS Číny; pokud nebudou otevřeně věrní straně, musí alespoň uznávat její vedoucí úlohu.²⁷

Místní církevní vůdci mají nejčastěji největší obavy o přežití farností a spolupracují s režimem. Zdá se, že je pro ně výhodnější řídit se předpisy a uchovat si své oficiální uznání státem než se bouřit a dostat zákaz. Rovněž bychom neměli zapomínat, že u představitelů církve, kteří nechťejí spolupracovat s režimem, dochází k zatýkání, domácímu věznění, ale také k mučení a mizení.²⁸ Navíc neoficiální církve nejsou uznávány státem a nemají žádné právní postavení ani zastání.

Je však zřejmé, že i v totalitním režimu může náboženská skupina stále dávat přednost partnerství před konfliktem, pokud existuje prostor pro vyjednávání a vzájemné posílení. Neměli bychom však zapomínat, že interakce mezi církví

25 Poznámky z terénu z let 2018–2019, nepublikováno.

26 Naposledy se pouť konala v roce 2019. Od vypuknutí pandemie covidu-19 vláda podobné akce úplně zakázala – oficiálně z důvodu zamezení šíření viru. Ale i po zlepšení pandemické situace se dodnes (2022) poutě neobnovily. Vláda toto rozhodnutí vysvětluje politikou „nulové tolerance vůči covidu“.

27 Goossaert a Palmer, *The Religious Question...*, 331.

28 Vala, Carsten T. 2018. *The Politics of Protestant Churches and the Party-State in China: God Above Party?* London – New York: Routledge, 198.

6 Harmonický vztah, nebo snaha o přežití?

a vládou je složitá; vždy je možné, že pod totalitní nadvládou dojde ke střetu. Můžeme spekulovat, že VSČK a církve pod jeho řízením raději chtějí spolupracovat, než aby vystoupily proti vládě, a tak si udržují některé (silně okleštěné) výsady a vyhýbají se pronásledování místní policií. Oficiální katolická církev v dnešní Číně je ukázkovým příkladem církve, která se vydala po cestě spolupráce:

Jedním z primárních cílů většiny náboženských organizací je maximalizace (nebo udržení) farníků. Církevní představitelé myslí na tento základní cíl, když se rozhodují, zda požádat o pomoc stát. Pokud přístup k ochraně státu a další státní podpoře umožní církvi udržet si nebo rozšířit své členstvo, bude úzká spolupráce s vládními úředníky za jinak stejných podmínek žádoucí. Na druhou stranu, pokud podmínky establishmentu vytvářejí situaci, která podporuje úbytek farníků, je spolupráce pro církevní představitele špatnou strategickou volbou. K církvi iniciovanému střetu proto dochází, když vládní politiky narušují schopnost církve maximalizovat základnu farníků.²⁹

VSČK bylo zřízeno vládou a nijak nepřekvapí, že toto sdružení prosazuje vládní politiku a oficiální narativ státu. Vysocí představitelé VSČK podporují oficiální státní propagandu a propagují obraz o harmonickém vztahu mezi katolickou církví a státem.

Politické elity jednostranně zavádějí vládní výnosy, aniž by přitom braly ohled na ty, jichž se týkají. Vztah mezi autoritářskou vládou jako držitelem moci a křesťanskou skupinou postiženou vládními výnosy je složitý. Dokonce i v autoritářském režimu může křesťanská skupina cítit potřebu rozvíjet vztah vzájemné podpory se státem. Křesťanská skupina se může vydat přinejmenším po jedné ze dvou hlavních cest. Může bojovat proti vládě, dokonce mobilizovat přímou opozici: jako hierarchická sociální skupina může mít dostatečné zdroje pro zorganizování svých členů, aby

se stavěli proti této formě dominance, [a] aktivně dávat najevo svoji fyzickou přítomnost, aby dosáhla viditelnosti a uznání svých potřeb a požadavků, a žádat, aby se s ní počítalo.³⁰

Nebo se může snažit o spolupráci s vládou, aby si zajistila ekonomické, kulturní a symbolické zdroje:

Ačkoli se zájmy náboženské a politické autority liší, každá strana má k dispozici svůj soubor zdrojů, který může nabídnout druhé s cílem minimalizovat nejistotu a dostát

29 Gill, *Rendering unto Caesar...*, 66.

30 Grinberg, Luis L. 2014. *Mo(ve)ments of Resistance: Politics, Economy and Society in Israel/Palestine 1931–2013*. Boston: Academic Studies Press, 39.

strategickým potřebám. Vládní úředníci se například mohou snažit navázat spolupráci s náboženskými obcemi a tu využít jako prostředek udržení politické moci, efektivnějšího řízení a rozptýlení místních konfliktů. Náboženští vůdci mohou současně usilovat o vertikální spojenectví s režimem, aby si zajistili přežití, získali přístup ke zdrojům a prosazovali svůj duchovní program.³¹

A skutečně, velmi často si náboženská skupina volí partnerství před střetem, i když stát zatížil náboženství řadou omezujících předpisů. Spolupráci lze považovat za výhodnější, pokud stále existuje prostor pro jednání a vzájemný užitek. V případě, že pouze jeden aktér v jednáních (autoritářský stát) profituje na úkor druhého, druhý aktér (křesťanská skupina) ztrácí motivaci na účasti ve výměně, nebo se dokonce může prvnímu aktérovi postavit.

Na závěr je třeba uvést, že kněží a laičtí katolíci sjednocení pod VSČK nejsou slepí ani nevšímaví vůči utrpení svých bratří, kteří jsou součástí podzemní církve. Naopak, často trpí stejným způsobem. Navíc chápou situaci a uvažují o ní. Jeden z dotazovaných kněží z otevřené církve například prohlásil:

V tomto městě jsme požehnaní [že nemáme potíže]. Ale přátelé z Henanu mají problémy: [vláda] ničí jejich kostely, chce je zlikvidovat.³²

Očividně soucítí s utlačovanými katolíky, ale přesto raději volí cestu nevzdorování vládě.

31 Koesel, *Religion and Authoritarianism...*, 5.

32 Rozhovor s katolickým knězem, červen 2019.